

MARG'YONA DAVRI

Jabborova Surayyo

Qahhorova Gulhayo

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Namangan filiali,
ingliz tili yo'nalishi talabalari

Tel: +998947876606

E-mail: surayyobbbrv@gmail.com**THE PERIOD OF MARGIYANA**

Jabborova Surayyo

Qahhorova Gulhayo

Namangan branch of the International
University of Kimyo University,
the Namangan branch of English.

Tel: +998947876606

E-mail: surayyobbbrv@gmail.com**ANNOTATSIYA**

Marg'iyona davri — bu qadimiy Marg'iyana (hozirgi Turkmaniston, O'zbekistonning ayrim qismlari va Afg'oniston) hududi tarixini ifodalovchi davr bo'lib, bu yerda o'z vaqtida turli siyosiy, iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar yuz bergan. Marg'iyana Ahamoniylar imperiyasi, Iskandar Makedonskiy, Grek-Baqtriya, Parfiya va Sassanidlar davrida muhim siyosiy markaz bo'lgan. Savdo yo'llarining kesishgan nuqtasida joylashgan Marg'iyona ilm-fan, adabiyot, san'at va me'morchilikda katta rivojlanishlarga erishgan. Ushbu hududning madaniy va ilmiy merosi o'z davrida va undan keyin ham katta ta'sir ko'rsatgan. Marg'iyaning iqtisodiy va siyosiy beqarorliklari, tashqi bostirishlar va savdo yo'llarining o'zgarishi natijasida o'zining qulashiga olib kelgan.

ANNOTATION

The period of Margiyana refers to the history of the ancient region of Margiana (modern-day Turkmenistan, parts of Uzbekistan, and Afghanistan), which experienced various political, economic, and cultural changes over time. Margiyana was a significant political center during the Achaemenid Empire, Alexander the Great, Greco-Bactrian, Parthian, and Sassanid periods. Located at the intersection of major trade routes, Margiyana saw great advancements in science, literature, art, and architecture. The cultural and scientific heritage of this region had a profound influence both during its time and in later periods. Margiyana's decline was caused by political instability, external invasions, and disruptions to trade routes.

Marg'iyona ([yun.](#), [qadimgi](#) [forscha](#) Margush, [Avestoda](#) — Mouru, [o'rta](#) [forschada](#) — Marv) — [O'rta](#) [Osiyodagi](#) katta tarixiy madaniy [viloyat](#). [Murgob daryosining](#) o'rta [oqimidagi](#) hududlar va [Marv vohasi](#) ([Turkmaniston](#))dan iborat bo'lgan. Marg'iyona hududida — [eneolit](#) davrida [ibtidoiy](#) odamlar yashagan. Miloddan avvalgi 2-ming yillik boshlarida Murg'obning yuqori [havzasida](#) qad. [dehqonchilik](#) markazi (Kallali vohasi) vujudga kelgan, bu yerda atrofi [minorali mudofaa devori](#) bilan o'ralgan yirik [qishloqlar](#) paydo bo'lgan. [Ilk temir davri](#) (miloddan avvalgi 1ming yillik boshlarida viloyatni [o'zlashtirish](#) davom etgan. Yirik [sug'orish](#) tizimlari barpo qilingan, sun'iy baland tepaliklar ustiga qurilgan [qo'rg'on](#) ([qal'a](#))li [qishloqqsar](#) paydo bo'lgan ([Yoztepa](#), Arvalitepa), ular kichik [mulklarning](#) markazi sanalgan. Miloddan avvalgi 1ming yillik o'rtasida viloyat markazi [jan.ga](#), [Erkqal'a](#) va [Gabr qal'a](#) o'rniga ko'chgan, bu yerda Marg'iyonaning [poytaxt shahri](#) — qad. Marv bunyod etilgan. Marg'iyonani [Axomaniylar davlati](#) tomonidan bosib olinishi (miloddan avvalgi 6-asr 2-yarmi) Frada boshchiligidagi [Martena](#) [qo'zg'oloninn](#) keltirib chiqargan. Qo'zgonon [Doro](#) hukmronligi ([miloddan avvalgi 521—486](#))ning dastlabki yillarida ayovsiz bostirilgan. Marg'iyona Baktriya satrapligi tarkibiga kiritilgan. Miloddan avvalgi taxminan 329 yil Marg'iyona [Aleksandr](#) tomonidan bosib olingan. Aleksandr

bu yerda (Gabr qal'a o'rnida) Aleksandriya shahriga asos solgan. Miloddan avvalgi 4-asr oxiridan miloddan avvalgi 3-asr o'rtalarigacha Marg'iyona [Salavkiylar davlatiga](#) tobe bo'lgan. Viloyat markazi qilib Marg'iyonadagi Antioxiya shahri olingan. [Yunon-Baqtriya podsholigi](#) barpo etilgach, Marg'iyona ma'lum vaqt uning [satrapiyalaridan](#) biri bo'lgan. Miloddan avvalgi 2-asrning 2-yarmida Marg'iyona [Parfiya](#) tarkibiga kirgan. [Milodiy 1-asrning](#) 2-yarmidan — [3-asr](#) boshigacha bu yerda mahalliy [shoh Sanobarning avlodlari sulolasi qaror](#) topgan. Milodiy 3-asr 2-choragidan — 4-asr o'rtasigacha Marg'iyona [Sosoniylar davlatita](#) bo'ysungan. [651](#) yil Marg'iyonani [arablar](#) fath etgan.¹

Marg'iyona-Murg'ob daryosi vodiysidagi qadimiy viloyat. Marg'iyona haqidagi dastlabki ma'lumotlar ilk yozma manbalar – “Avesto” va “Bihustun” qoya tosh yodgorligida keltirilgan. Marg'iyona g'arbda Parfiya, shimoli-sharqda – So'g'd, sharqda – Baqtriya, janubda – Ariya bilan chegaralangan. Poytaxti Qadimgi Marv hududida joylashgan. Miloddan avvalgi VI asr o'rtalarida Marg'iyonani ahamoniylar istilo qiladi. Doro I hukmronligi davrida Marg'iyona aholisi o'zi saylagan Frada ismli lashkarboshi rahbarligida ahamoniylar zulmiga qarshi qo'zg'olon ko'targan. Doro I qo'shinlari qo'zg'olonchilarning ko'pini qirib tashlab, qo'zg'olonni bostirgan. Marg'iyonaning markazi vayron qilingan. Miloddan avvalgi 328 yili Marg'iyonani Aleksandr Makedonskiy istilo qilgan. Miloddan avvalgi III asr o'rtalarida Marg'iyona Grek-Baqtriya podsholigiga tobe bo'lgan. Oradan 100 yilcha o'tgach, bu yerni Parfiya davlatining podshosi Mitridat I egallagan. Milodiy I asrdan Marg'iyona Kushon podsholigi tarkibiga kirgan. III asrda Eron bosib olgan. Keyingi yozma manbalarda Marg'iyona Marv viloyati va vohasi nomi bilan tilga olinadi.²

¹ <https://uz.wikipedia.org/wiki/Marg'iyona>

² <https://milliycha.uz/kr/margiyona/>

Marg'iyaning eng mashhur shahri Merv bo'lib, u qadimiy davrda juda muhim savdo va madaniyat markazi bo'lgan. Marg'iyona davri esa, asosan, Ahamoniylar imperiyasi davridan boshlab, Grek-Baqtriya va Sassanid davrlariga qadar davom etgan.

Marg'iyona davri haqida qo'shimcha ma'lumot quyidagicha:

Marg'iyana (Marg'iyona) haqida:

Marg'iyana — qadimiy tarixda mavjud bo'lgan geografik hudud bo'lib, hozirgi Turkmanistonning janubi, O'zbekistonning ayrim qismlari va Afg'onistonning bir qismida joylashgan. Bu hudud, ayniqsa, Sog'diya va Baktriya kabi boshqa qadimiy davlatlar bilan savdo-sotiq aloqalari o'rnatilgan muhim mintqa bo'lgan.

Tarixiy ahamiyati:

Marg'iyona, avvalambor, Mavereannahr va Sog'diyona kabi boshqa qadimiy sivilizatsiyalar bilan bir qatorda, o'zining madaniy va savdo markazi sifatida tanilgan. Shu bilan birga, ushbu hudud ko'plab qadimiy imperiyalar uchun strategik ahamiyatga ega bo'lib, ularning hududi orasida o'zgarishlar yuzaga kelgan.

1. Ahamoniylar imperiyasi (eramizdan avvalgi 6-asr):

Marg'iyana Ahamoniylar imperiyasining tarkibiga kirgan va bu davrda hududga katta ta'sir ko'rsatgan. Dastlabki qadamlar Ahamoniylar imperiyasining kengayishi bilan bog'liq.

2. Iskandar Makedonskiy (Aleksandr Makedonskiy) davri (eramizdan avvalgi 4-asr):

Iskandar Makedonskiy o'zining Sharqqa yo'naltirilgan yurishlari davomida Marg'iyana ham ta'sir ko'rsatgan va bu hududni bir qismini zabt etgan. Shundan keyin, Marg'iyana Grek-Baqtriya davlatining tarkibiga kirgan.

3. Greko-Baqtriya davri (eramizdan avvalgi 3-2-asrlar):

Iskandar Makedonskiyning imperiyasi qulashi bilan, Marg'iyana Grek-Baqtriya davlatining tarkibiga kirgan. Bu davrda yunon madaniyati va san'ati hududda rivojlanib, madaniy almashinishlar yuzaga kelgan.

4. Sassanidlar imperiyasi (eramizning 3-7-asrlari):

Sassanidlar imperiyasi davrida Marg'iyana yana bir bor muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Sassanidlar imperiyasi o'zining ma'muriy markazlarini va savdo yo'llarini rivojlantirib, Marg'yanani iqtisodiy va madaniy markazga aylantirdi.

Merv shahri:

Marg'iyaning eng mashhur shaharlaridan biri Merv bo'lib, u o'zining boy tarixiy merosi bilan ajralib turadi. Merv o'z davrida yirik savdo markazi bo'lgan va uning ahamiyati asrlar davomida davom etgan. Merv shahri asosan Rim, Pars va Xitoy kabi davlatlar o'rtasidagi savdo yo'li bo'lgan. Shuningdek, Mervda ko'plab ilmiy va madaniy ishlanmalar ham rivojlangan.

Madaniyat va san'at:

Marg'iyana davrida madaniyat, ilm-fan, adabiyot va san'at yuqori darajada rivojlangan. Shu davrda Sog'diyona va Marg'iyona hududlarida ko'plab yirik me'moriy yodgorliklar, shuningdek, savdo va hunarmandchilikda ko'plab ixtirolar yaratilgan. Mavjud arxeologik topilmalar, qadimiy qo'lyozmalar va san'at asarlari Marg'iyana hududining boy madaniy merosini ko'rsatadi.

Marg'iyana davrining qulash sabablari:

Marg'iyona davrining qulashiga bir nechta omillar ta'sir ko'rsatgan. Bu hududda mavjud bo'lgan siyosiy beqarorlik, tashqi bostirishlar va ijtimoiy inqirozlar

o'zgarishlarga olib kelgan. Shuningdek, Mervning turli marta egallanishi va savdo yo'llarining o'zgarishi ham hududning iqtisodiy holatini yomonlashtirgan.

Umuman olganda, Marg'iyan davri o'zining boy tarixiy, madaniy va iqtisodiy merosi bilan ajralib turadi. Bu hudud o'zining strategik joylashuvi va madaniy aloqalari bilan qadimgi dunyoning muhim qismlaridan biri bo'lib qolgan.

Marg'iyaning iqtisodiy va siyosiy ahamiyati:

Marg'iyan hududi o'zining strategik joylashuvi tufayli iqtisodiy jihatdan juda muhim bo'lgan. U Sharq va G'arb o'rtasidagi savdo yo'llarining kesishgan nuqtasida joylashgan, bu esa uni o'z vaqtida asosiy savdo markazlaridan biriga aylantirgan. Bu hududda o'rta asrlarga kelib ko'plab tovarlar, jumladan, ipak, ziravorlar, qo'riqchilar, qurollar va boshqa mahsulotlar savdosi amalga oshirilgan.

1. Savdo va hunarmandchilik:

Marg'iyanada ko'plab savdo yo'llari o'rnatilgan bo'lib, bu hududda o'z vaqtida hunarmandchilik va sanoatning turli tarmoqlari rivojlangan. Ayniqsa, gilam to'qish, metall ishlov berish, keramika va zargarlik sanoati katta ahamiyatga ega bo'lgan. Shu bilan birga, Marg'iyo shaharlarida temir, mis, oltin kabi metallarni qayta ishlashda ilg'or texnologiyalar qo'llanilgan.

2. Me'moriy inshootlar va yodgorliklar:

Marg'iyanada qadimiy va noyob me'moriy inshootlar ko'plab izlar qoldirgan. O'z davrida Marg'iyan hududida qurilgan yirik inshootlar, masalan, fortlar, ibodatxonalar, saroylar va ko'priklar qadimiy arxitektura uslublarini o'zida mujassamlashtirgan. Mervda joylashgan "Shahri Merv" shahri, bu hududning yirik va muhim shaharlaridan biri bo'lib, me'moriy yodgorliklarga boy.

Marg'iyaning siyosiy rivojlanishi:

Marg'iyaning siyosiy tarixi juda murakkab va o'zgaruvchan. U ko'plab qadimiy imperiyalar va xalqlar o'rtasida hukmronlik qilishga uringan. Marg'iyana hududi o'z vaqtida quyidagi siyosiy tizimlarga tegishli bo'lgan:

1. Ahamoniylar imperiyasi:

Marg'iyana Ahamoniylar imperiyasi davrida kuchli iqtisodiy va siyosiy tizimga ega bo'lgan. Ularning hukmronligi ostida Marg'iyona o'zining iqtisodiy ahamiyatini yana mustahkamladi.

2. Iskandar Makedonskiy va Grek-Baqtriya davri:

Iskandar Makedonskiyning Sharqqa yo'naltirilgan yurishlari davomida Marg'iyana hududini zabt etdi. Bu davrda Grek-Baqtriya madaniyati va san'ati hududga katta ta'sir ko'rsatdi. Bu vaqt ichida Marg'iyona ilm-fan va madaniyatda yangi bosqichga ko'tarildi.

3. Parfiya va Sassanidlar davri:

Marg'iyana Parfiya imperiyasining tarkibiga kirgan va keyinchalik Sassanidlar imperiyasi tomonidan boshqarilgan. Bu davrda hududda yangi siyosiy va iqtisodiy o'zgarishlar yuzaga keldi. Sassanidlar o'z o'rnini mustahkamlash maqsadida Marg'iyana yirik inshootlar va infrastrukturaviy loyihalarni amalga oshirgan.

Marg'iyaning ilm-fan va madaniyatdagi o'rni:

Marg'iyaning ilm-fan va madaniyat sohasidagi o'rni ham juda katta bo'lgan. Qadimiy Marg'iyona madaniyati nafaqat o'z vaqtining, balki undan keyingi davrlarning ilm-faniga ham katta ta'sir ko'rsatgan. Shu bilan birga, Marg'iyana hududida ilmiy va diniy markazlar tashkil etilgan va ko'plab olimlar, faylasuflar va astronomlar o'z ilmiy ishlarini olib borgan.

1. Astronomiya va matematika:

Marg'iyona hududida astronomiya va matematika sohalarida ham katta yutuqlarga erishilgan. Bu davrda o'zining maxsus astronomik asboblari va kuzatuv tizimlari bilan tanilgan ilmiy markazlar mavjud edi.

2. Adabiyot va san'at:

Marg'iyana adabiyot va san'at rivojlanib, shu davrning eng yaxshi asarlari o'zining go'zalligi va chuqur ma'nolari bilan ajralib turadi. Bu davrda yozilgan qo'lyozmalar va san'at asarlari zamonining yuksak madaniyati haqida muhim dalillarni taqdim etadi.

Marg'iyana va Turkiston tarixidagi o'rni:

Marg'iyana Turkistonning muhim qismiga aylangan. Turkistonning boshqa hududlari bilan o'zaro aloqalar va o'zgarishlar orqali Marg'iyana yangi tarixiy bosqichlarga kirgan. Marg'iyona davrining ma'naviy merosi bugungi kunda ham ilm-fan va madaniyat olamida ahamiyatli izlar qoldirgan.

Marg'iyaning qulash sabablari:

Marg'iyana davrining qulashiga ba'zi asosiy omillar sabab bo'lgan. Bu omillarga tashqi bostirishlar, siyosiy beqarorlik, ijtimoiy inqirozlar va iqtisodiy qiyinchiliklar kiradi. Shuningdek, o'sha davrdagi yirik imperiyalarning o'zgarishi va hududdagi savdo yo'llarining to'silishi ham Marg'iyaning qulashiga olib kelgan.

Xulosa:

Marg'iyana davri qadimiy tariximizda juda muhim o'rin tutgan va bugungi kunda ham o'zining boy madaniy va tarixiy merosi bilan ajralib turadi. Uning tarixi, madaniyati, iqtisodiyoti va ilm-fani zamonaviy ilmiy izlanishlarga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda.